

Rättelse

i Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 10:

sid. 11, rad. 8 nedifr. står: anser jag läs: och anser jag därför

N:o 1.

Ank. till Riksd. Kansli den 22 Febr. 1881, kl. 6 e. m.

Första Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1, i anledning af väckt motion om ändring af gällande föreskrifter rörande fjerdingmansinrättningen.

Uti en inom Riksdagens Första Kammare väckt motion har Herr C. Ekström anført,

att Rikets vid 1850—1851 årens riksdag församlade Ständer, under förmålan hurusom de många och olikartade åligganden, hvilka tillhörde fjerdingsmansbefattningen, ej allenast gjorde densamma i allmänhet särdeles besvärlig, utan jemväl omöjlig att personligen utöfva för den del af allmogen, som saknade erforderlig färdighet i skrifning och räkning, förklarar sig anse nämnda besvär desto hellre böra, likasom andra för kommunen gemensamma åligganden, drabba dess jord- och fastighetsinnehafvare i allmänhet med flere, som befattningen åsyftade upprätthållandet af ordning och säkerhet inom kommunen, samt att denna af rättvisa och billighet påkallade lindring vid utgörandet af ifrågavarande besvärliga befattning lämpligast kunde åstadkommas, om åliggandet utsträcktes ej allenast till den jord, som dittills varit derifrån undantagen, dock med befrielse för boställen, utan ock till de å landet anlagda fabriker och andra verk, äfvensom till de derstädes bosatte och borgerlig rörelse idkande handlande;

att, som likväl ej alla de, hvilka härigenom skulle förpligtas att fjerdingsmansbefattningen utöfva, kunde vara i tillfälle att sådant personligen fullgöra, borde tillses att detta bestyr för dem ej blefve mera betungande än för sådana jordegare, hvilka sjelfve kunde befattningen besörja, hvarföre såsom uttryckligt vilkor för berörda utsträckning af skyldigheten att i fjerdingsmans-

bestyret deltaga, borde stadgas att, innan en sådan skyldighet kunde anses inträda, öfriga inom socknen eller distriktet boende hemmansegare skulle hafva öfverenskommit att en med aflöning försedd fjerdingsman komme att för socknen eller distriktet antagas, helst fjerdingsmansbestyret inom en mängd socknar redan besörjdes af personer med bestämd aflöning;

att, sedan Rikets Ständer i enlighet härmed hos Kongl. Maj:t anmält, att de för sin del beslutat, att åliggandet att deltaga i fjerdingsmansbestyret skulle, med undantag af de hemman och lägenheter, hvilka vore anslagna till boställen åt civile, militäre och ecklesiastike tjenstemän, utsträckas till alla andra hemman af hvad beskaffenhet de vara måtte, alla skattlagda samt bebyggda och särskildt värde åsatta lägenheter, verk och inrättningar, jemte alla på landet boende och borgerlig rörelse idkande handlande, under vilkor, att vissa med bestämd aflöning försedda fjerdingsmän skulle för socknen eller distriktet antagas, äfvensom att dennes aflöning skulle från samtliga ofvannämnda hemman och lägenheter, verk och personer utgå efter samma grunder, som för rätt att deltaga i sockenstämmas öfverläggningar och beslut funnes stadgadt, men att, om fräse-, kronoskatte- samt kronohemmans innehafvare beslöto att fjerdingsmansbefattningen borde utföras omgångsvis emellan hemmanen, bestyret fortfarande skulle dem sjelfve ensamt åligga, nådig kungörelse i öfverensstämmelse härmed utfärdades under den 9 Augusti 1851;

att, jemlikt Rikets Ständers derom sedermera fattade beslut, genom Kongl. kungörelsen den 23 Oktober 1857 blifvit förordnad, att äfven de hemman och lägenheter, hvilka äro anslagna till boställen, böra, der fjerdingsmansbefattningen af viss med lön försedd person bestrides, uti fjerdingsmannens aflönande, lika med andre i sådant afseende förbundne, deltaga;

att, enär fjerdingsmansbefattningen utgjorde ett menighetsbestyr, hvars handhafvande äsyftade uppehållande af ordning och säkerhet inom kommunen, samt skyldigheten att bidraga till aflönande af fjerdingsman, der sådan med viss lön vore antagen, blifvit utsträckt till andra kommunens medlemmar, än innehafvare af jord, vid hvilket förhållande äfven skyldigheten att deltaga i fjerdingsmans aflöning syntes böra såsom en kommunens gemensamma angelägenhet betraktas, Kongl. Maj:t i nådig proposition den 8 December 1865 föreslagit Rikets Ständer, att i afseende å fjerdingsmans aflöning måtte förklaras, det denna aflöning borde utgöras efter enahanda grund, som för kommunala utskylder i allmänhet vore eller kunde varda föreskrifven; hvarefter, och sedan Rikets Ständer bifallit hvad sålunda blifvit af Kongl. Maj:t föreslaget, nådig kungörelse i ämnet blifvit i öfverensstämmelse härmed utfärdad under den 20 April 1866;

att, oaktadt de åtgärder, hvilka sålunda vidtagits i ändamål att åvägbringa en lämpligare anordning i afseende å sättet för fjerdingsmansbestyrets

utgörande, bibehölles likväl fortfarande å många orter det gamla sättet att utgöra detsamma omgångsvis eller i tur mellan dertill pligtige jordegare, men att, så länge ifrågavarande bestyr på nämnda sätt utöfvades, i allmänhet icke kunde hos innehafvaren förväntas hvarken nit eller erforderlig insigt för fullgörandet af de med befattningen förenade åligganden, och de fleste fjerdingmän af detta slag hade säkerligen först vid utgången af det år, tjenstgöringsskyldigheten omfattade, möjligen förvärfvat en nödtorftig kännedom i detta hänseende, vid hvilket förhållande det biträde, kronobetjeningen hade att af fjerdingmännen påräkna för utförandet af åtskilliga verkställighetsåtgärder och öfvervakandet af flerehanda ordningsstadgandens efterlefnad, icke kunde vara annat än mycket otillfredsställande;

samt att, sedan Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vermlands län, uti ett år 1873 till Kongl. Maj:t aflåtet underdånigt memorial, gjort framställning derom att den i Kongl. stadgan angående fjerdingmän af den 1 Juni 1850 socknemännen inom hvarje socken eller fjerdingmansdistrikt tillerkända rätt att öfverenskomma om sättet och ordningen för omförmälda åliggandes utgörande måtte upphöra och dem åläggas att aflöna för längre tid utsedde fjerdingmän, Kongl. Kammarkollegium uti häröfver infordradt och den 17 Oktober 1873, efter länsstyrelsernas hörande, afgifvet underdånigt yttrande sig utlåtitt, att, enär fjerdingmansbefattningens utöfvande turvis föranledde täta ombyten, till följd hvaraf befattningen ofta innehades af ovana och mindre lämpliga personer, collegium ej kunde annat än instämma i den af länsstyrelserna *allmänt* uttalade mening om det önskvärda deruti, att befattningen måtte upphöra att vara ett menighetsbestyr, som kunde af dertill pligtige i tur utöfvas och i stället anförtrös vissa för längre tid valde, med bestämd aflöning försedde personer, hvilka till befattningen pröfvades lämplige.

Då emellertid denna fråga ännu icke vunnit en tillfredsställande lösning, men det utan tvifvel vore af vigt, att åt fjerdingmansinstitutionen bereddes en sådan utveckling, att densamma, bättre än i allmänhet nu vore förhållandet, kunde motsvara det dermed åsyftade ändamål — att fjerdingmannen skall utgöra ett biträde åt kronobetjeningen vid utförandet af dem tillkommande åligganden — har motionären, under förklarande det han ansåge fjerdingmansinstitutionens egenskap att vara en kommunal inrättning icke böra uppoffras, föreslagit,

att Riksdagen, för sin del, beträffande sättet och ordningen för utförandet af fjerdingmansbefattningen, måtte besluta, att inom hvarje socken eller fjerdingmansdistrikt skall finnas viss, för bestämd tid, hvilken icke må understiga tre år, antagen och med aflöning försedd fjerdingzman, samt att, i följd häraf, den innehafvare af frälse-, kronoskatte- samt kronohemman, jemlikt nu gällande föreskrifter, tillkommande rätt att besluta, det fjerdings-

mansbefattningen bör utöfvas omgångsvis emellan hemmanen, skall för framtiden upphöra;

äfvensom att Riksdagen, för den händelse hvad sålunda föreslagits vunne Riksdagens bifall, måtte hos Kongl. Maj:t göra underdånig anhållan om utfärdande af förnyad stadga för fjerdingmän, hvilken stadga redan genom Kongl. kungörelsen den 19 Maj 1876 undergått förändring.

Den inrättning, som i förevarande motion afses, räknar gamla anor inom vårt lands administrativa institutioner. I äldre tider hade fjerdingmännen till hufvudsakligt åliggande att hålla tillsyn öfver de för vägfaranandes betjenande med skjuts vid de större allmänna vägarne inrättade »taverner» och buro då äfven benämningen skjutsrättare. Uti Häradsfogdeinstruktionen af den 9 Oktober 1688 omtalas äfven fjerdingmännen bland häradsfogdarnes underhafvande, de der hade att närvara vid krigsfolks inqvartering samt biträda vid uppsigten öfver gästgifverier och vägar. Fordom hade fjerdingmännen sig anslagna boställen af staten, hvarjemte å riksstaten funnos uppförda anslag till deras aflönande; de förra äro dock för länge sedan till statsverket indragna, och af de med statsanslag aflönade fjerdingmän torde mycket få ännu qvarstå i tjänst.

Vid riksdagen åren 1828—1830 förklarade Rikets Ständer, med anledning af då väckt fråga om aflöningsanslagens indragning, att berörda anslag skulle fortfarande utgå; men att utförningen af fjerdingmansbefattningen icke borde, såsom dittills, krono- och kronoskattehemman ensamma vidlåda, utan, för ett närmare jemlikt deltagande i medborgerliga besvär, åtfölja jemväl vanliga frälsehemman, hvadan Rikets Ständer funno lämpligt stadga, att berörda befattning dädanefter skulle förblifva ett municipal-sysslande, uti hvars utförande äfven frälsejorden desto hellre borde deltaga, som i orter, der jord af endast sådan natur funnes, kronobetjeningen icke borde vara i saknad af det biträde, som genom nämnda befattningars bibehållande åsyftades.

När sedermera år 1850 Kongl. stadgan angående fjerdingmän utfärdades, förklarades befattningen vara ett *menighetsbestyr*, om sättet och ordningen för hvars utgörande socknemännen inom hvarje socken eller fjerdingmansdistrikt ega att å sockenstämma för viss tid öfverenskomma, men att, om förening derom icke skulle kunna tillvägabringas, med skyldigheten till fjerdingmansbefattningens bestridande komme att tills vidare förhållas på sätt dittills varit stadgadt. Den allmänna regeln är, att inom hvarje socken skall finnas *en* fjerdingman; men om socken är af större vidd, må två eller flere fjerdingmän, efter pröfning af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, derstädes anställas, likasom, då inom samma länsmansdistrikt smärre socknar

angränsa hvarannan, allenast *en* fjerdingsman må för två eller flera sådana anställas.

Enligt Kongl. kungörelsen den 17 Maj 1867 eger fjerdingsman, som beordras till tjenstgöring, utom sitt distrikt, vid bevaringsmönstringar, marknader och dylika tillfällen, att för sådan förrättning uppbära ersättning af allmänna medel i likhet med hvad för nämndemän är stadgat.

Utskottet, som delar motionärens åsigt om det olämpliga deraf, att fjerdingsmansbefattningen utgöres medelst tjenstgöring i tur mellan dertill pligtiga hemman, samt om det önskvärda deraf att en förändring härutinnan vidtages på sätt af motionären blifvit föreslaget, hemställer alltså vördsamt, det Första Kammarerna må för sin del besluta,

att Riksdagen, jemte förklarande att den innehafvare af frälse-, krono- samt kronoskattehemman nu tillkommande rätt att besluta, det fjerdingsmansbefattningen skall omgångsvis mellan hemmanen utgöras, må upphöra, samt att Riksdagen anser ifrågavarande bestyr böra på det sätt utgöras, att inom hvarje socken eller, der socken blifvit i särskilda fjerdingsmansdistrikt fördelad, eller två eller flere socknar bilda ett gemensamt distrikt, inom hvarje sådant distrikt anställas en för viss tid, som icke må understiga tre år, antagen, af socknen eller distriktet aflönad fjerdingsman, hvars lämplighet för befattningen blifvit af kronofogden i orten pröfvad och godkänd, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t, med stadgande af berörda sätt för fjerdingsmansbestyrets utgörande, måtte täckas utfärda de förändrade föreskrifter i ämnet, som häraf samt i öfrigt af de sedan fjerdingsmansstadgans utfärdande inträdda förändrade förhållanden må påkallas.

Stockholm den 22 Februari 1881.

På Utskottets vägnar:

W. STRÅLE.